

Valentin Kalan

ZNANOST IN UNIVERZA V EVROPSKI OPTIKI - MARTIN HEIDEGGER¹

"Celotna moderna znanost (...) kot prava filozofija dejanskosti"
Nietzsche, H genealogiji morale, III. 23.

Več kot petdeset let po njihovem nastanku so v jubilejnem letu 100. obletnice rojstva misleca l. 1989 prvič objavljeni *Prispevki k filozofiji (O dogodku)*, drugo poglavitno delo Martina Heideggra kot 65. zvezek *Zbranih del*. Z njihovo izdajo se začinja objavljanje zvezkov iz III. odseka zbranih del, ki obsega "neobjavljene razprave, predavanja in premisleke". S tem so izdajatelji nekoliko prehiteli Heideggrovo napotilo, da se smejo objave III. odseka začeti šele potem, ko bodo objavljena vsa marburška (1923-1928) in freiburška predavanja (1928-1944), ki tvorijo 47 knjig II. odseka izdaje.

Delo, ki je nastajalo v času 1936-38, je bilo v filozofskih krogih dolgo časa pričakovano, saj pomeni po prvi fundamentalnoontološki zastavitvi vprašanja o biti v *Biti in času* prvi izčrpen poskus nove, bitnozgodovinske in hkrati "izvirnejše" zastavitve iz obravnave istega vprašanja, v katerem se vprašuje po smislu kot resnici in bistvu biti. Uredništvo *Phainomena* se je odločilo objaviti iz *Prispevkov 24 Stavkov o "znanstvu"*, ki bi jih lahko uvrstili med velike aforistične tekste filozofije 19. in 20. stoletja, kakor so npr. Wittgensteinov *Logično-filozofski traktat*, Nietzschejev aforizem št. 1 iz ti. *Volje do moči*, Freudovih 8 tez v *Formulacijah o dveh principih psihičnega dogajanja*, Marxovih 11. tez o Feuerbachu ipd.

1

Bistveni nasov te razprave bi se glasil Znanstvo in univerza v bitnozgodovinski zorni česti (Blickbalu)

Heideggrovo delo *O dogodku* skuša izkazati biti kot nerazpoložljivo dogajanje resnice. Predpostavka *Prispevkov k filozofiji*, kakor se glasi "javni naslov", ostaja *Bit in čas*, kjer se kot smisel biti pokaže odklenjenost izvirnega časa kot celota ekstatične časnosti. Sistematiko na poti k bitnozgodovinskemu mišljenju imenuje Heidegger sklad oz skladanje. Resnica biti je ujemanje šestih skladov: I) Odzvok, II) Priigra, III) Skok, IV) Utemeljitev, V) Tisti, ki so pri-hodnji, VI) Zadnji bog.

Razprava o znanosti spada v "fugo" odzvoka, ki podaja prvo območje bivanja dogodka. Zanj je značilno izkustvo zapuščenosti biti bivajočega. Ako je zapuščenost bivajočega izkušena na podlagi ohranjanja resnice biti, tedaj se resnica biti kaže kot zavračanje in kot odmik. Teorija o bistvu znanosti ne daje le opisa sedanjega stanja znanosti, temveč govori o tem, kako se v znanosti odloča o resnici in o zapuščenosti biti. Pred tem je Heidegger že opisal drugačno pot premisleka o znanosti - znanosti kot določeni "možnosti razvoja in izgradnje vedenja, katerega bistvo samo je vkoreninjeno v neki še izvornejši utemeljitvi resnice biti" (*Prispevki*, 75). Ta pozitivna utemeljitev znanosti je razvita v rektorskem govoru v Freiburgu 27. maja 1933

Samopotrjevanje nemške univerze (Selbstbehauptung), o katerem se še dandanašnji pogosto lahko sliši mnogo zmotnega in neresničnega.

Teze imajo pomen tudi za interpretacijo Heideggrove filozofije, saj obravnavajo vprašanje znamenite Heideggrove razprave *Doba podobe sveta*, ki jo je prevedel P. Kozak v *Perspektivah*, št. 4, 1960/61 (str. 421-441). Vprašanje znanosti in tehnike je nato tematizirano v razpravah *Vprašanje po tehniki ter Preobrat*, ki sta izšli v prevodu I. Urbančiča v *Izbranih razpravah* l.1967. Poleg tega je *Nova revija* objavila dr. Hribarjev prevod razprave *Znanost in osmislitev* iz dela *Predavanja in članki*.

Heideggrovo razumevanje evropske znanosti je najprej aktualno za sodobno debato v Sloveniji o statusu posameznih znanstvenih disciplin, o statusu naravoslovnih in humanističnih ved, o statusu teologije - ki je za Heideggrova humanistična veda par excellence - idr. Še zlasti pa utegnejo biti Heideggrove teze zanimive za osvetlitev političnega disputa

o "kriterijih za oceno kvalitete znanstvenega dela", disputa, ki opravlja funkcijo metamorfoze teoretske dejavnosti v ekonomsko ocenitev in finansiranje. Ta disput dobiva v slovenski znanstveni politiki že status "vojne vseh proti vsem", ker skušajo zastopniki določenih filozofskih orientacij svoje projekte prikazati kot "mednarodno primerljive", medtem ko naj bi dejavnost drugačnih filozofskih usmeritev to ne bila. Kar je v teh tezah v vprašanju, je to, da je "evropskost" znanosti več kakor njena "internacionalnost", saj znanost kot "univerzalna" kaj drugega kot "brez meja" nikoli ni mogla biti.

Za vodilno nit Heideggrove tematizacije evropske znanosti je treba vzeti kar izrek prvega filozofa, kakor je stara grška tradicija cenila Prometeja:

"Znanost je veliko šibkejša od nujnosti",

*téchne d'anánkes asthenéstera makró.*²

Zakaj je spričo moči usode znanost nemočna? Znanost je za Heideggra "šibka", ker je podrejena bolj bistvenemu dogajanju tehnike in tehnologije. V tem smislu se Heidegger ne pridružuje običajnemu prepričanju o moči znanosti in veri v absolutnost znanosti. Ni odveč ob tem pripomniti, da ima v tem Heidegger predhodnika v enem izmed utemeljiteljev novoveškega znanstvenega antropocentrizma in materializma, Thomasu Hobbesu, ki je v nasprotju s prevladujočo metafizično in znanstveno idejo, da je znanje moč, scientia est potentia, izjavil, da je znanost samo "neka majhna moč": "Science is but a small power"³.

Razprava o bistvu znanosti je razprava o bistvu novega veka. Poleg znanosti spadajo k novemu veku še naslednji pojavi: strojna tehnika, estetika, kultura in ukinjanje bogov (Entgötterung)⁴.

2

Ajškil: Vkljenjeni Prometej, v. 514: "Umetnost je šibkejša od Usode!" (prev. dr. K. Gantar).

3

Prim. O. Marquard, Das Über-Wir, Poetik und Hermeneutik XI, Das Gespräch, München 1983, str. 44.

Odstranjevanje bogov se ni dogajalo samo zaradi militantnega ateizma v stalinizmu ali zaradi brutalističnega poganstva v nacizmu, temveč najprej zato, ker fundamentalistično razsvetljenstvo odstranjuje boga v samem nastavku, in ker religija postaja religiozno doživetje.

Preden preidemo h kratkemu prikazu bistva znanosti, se moramo zavedati, da delo na znanstvenih raziskovalnih programih lahko bolje poteka brez takih premislekov o bistvu znanstva. Razprava o bistvu znanosti je neka osmislitev, ki ni "niti za vse nujna niti je vsakdo ne more izvrševati ali tudi ne vsaj prenašati. Nasprotno: odsotnost osmislitve v veliki meri spada k določenim stopnjam njenega izvajanja in izvrševanja"⁵.

1. stavek: "Znanost" ni niti "nauk" niti "spoznanje".

2. stavek: Znanost ni vedenje, temveč izvedena ustanovitev vednosti, ki ima značaj pripravljanja pravilnosti znotraj razumevanja biti bivajočega kot narejanja, izdelovanja in kovanja, "Machenschaft".

3. stavek: Bivajoče, ki ga znanost preučuje, je znanosti dano vnaprej kot določeno področje: ker je bivajoče positum, je vsaka znanost "pozitivna". Npr.: positivum biologije je "življenje", positivum zgodovinskega "zgodovina", positivum teologije "krščanskost", positum prava pravičnost, prav itd.

4. stavek: Obstaja umetnost kot taka, filozofija kot taka, a ne obstaja znanost kot taka: obstaja znanstvo oz. množstvo "posameznih" znanosti.

5. stavek: Specializacija ni pomanjkljivost znanosti, temveč nujen pogoj njenega obstoja.

---

⁴ Prim Doba podobe sveta, Perspektive, 1960/61, št. 4, str. 421.

⁵ Holzwege (1962), str. 89, prev. str. 433.

6. stavek: Vsaka znanost je pojasnjevalna na ta način, da se "nepoznano" z metodo redukcije privede na nekaj poznanega.

7. stavek: V vsaki znanosti nastopa pojasnjevalna sovisnost.

8. stavek: Vsaka znanost je "stroga", in sicer na ta način, da izoblikuje pojasnjevalno sovisnost.

9. stavek: Metoda je razvoj znanstvene strogosti, ki je sama spet brezpogojno uveljavljanje kavzalnega mišljenja, tako na področju narave kakor v zgodovini.

10. stavek: Bistveno vprašanje za znanost ni, kateri bistveni karakter ima bivajoče samo, temveč kakšne "rezultate", kakšne "izide" in kakšno korist prinaša. Zaradi prednosti postopka pred stvarjo, pravilnosti pred resnico je znanost potrjena nastavljenemu preklapljanju za različne smotre. Prevlada postopka v znanosti izključuje "krizo" znanosti.

11. stavek: Vsaka znanost, tudi kaka humanistična znanost, je stroga, če je eksaktnost strogost rokovanja z metodo.

12. stavek: Pogoj za eksaktnost neke znanosti je njena strogost.

13. stavek: Za naravoslovje je eksaktnost v smislu merljivosti celo pogoj strogosti. V naravoslovju velja za "dejansko" samo to, kar je dostopno s kvantitativnim merjenjem. To značilnost naravoslovja je povzel M. Planck v stavku: "Dejansko je, kar se da meriti"⁶.

14. stavek: Humanistične vede morajo ostati neeksaktne, da bi ostale stroge.

15. stavek: Vsaka znanost predpostavlja določeno predhodno izkustvo o svojem stvarnem področju.

16. stavek: Ne more biti vsako raziskovanje eksperimentalno.

17. stavek: Eksaktna znanost je možna samo kot eksperimentalna.

18. stavek: Novoveške znanosti poznajo nasprotje med naravoslovnimi vedami na eni ter duhovnimi znanostmi na drugi strani - slednje se imenujejo tudi družbene, kulturne ali humanistične vede oz. znanosti. Njihov status je najbolj viden pri zgodovinopisju.

Glavna metoda zgodovinopisja je primerjanje, s tem pa izenačevanje. Napredek zgodovinopisja je sprememba vodilnih pogledov primerjanja. Novega vidika interpretacije ne vpeljuje historija sama, temveč je to vedno odsev pričujoče zgodovine.

Na tem mestu Heidegger povzema nekatere ugotovitve teorije in filozofije zgodovine 19. stoletja, ki je v najrazličnejših teoretskih poskusih utemeljevala pomen zgodovinopisja s tem, da je zgodovina samoosmisliitev življenja. Na način, ki je osupnil same zgodovinarje, je to spoznanje izrazil F. Nietzsche v drugem *Času neprimerem premišljevanju*, ki ima naslov *O koristi in škodi zgodovine za življenje*. Monumentalna zgodovina si prizadeva najti v preteklosti velike ideale humanosti, ki jih v sedanjosti ne vidi. Toliko je ta zgodovina "koristna" za sedanjost. Njena pomanjkljivost pa je v tam, da pozablja na mnogo segmentov preteklosti, ki sicer niso tako znameniti. Na spoštovanju in zvestem ohranjanju vsega preteklega temelji antikvarično zgodovinopisje. Z njim dobi svoje dostojanstvo in nedotakljivost celo tisto, kar je sicer majhno, omejeno in zastarelo, a vendar opisuje človekovo vrženost in faktičnost. Zasluga te zgodovine je, da tudi manj srečne generacije in narode veže na njihovo lastno domovino; njena pomanjkljivost: stvari gleda iz prevelike bližine in izolirano, zato jih ne more meriti. Vse staro s spoštovanjem sprejema, vse novo pa odklanja. Splošna pomanjkljivost te historije je v tem, da življenje le ohranja in ga ne ustvarja. Zato človek potrebuje še eno vrsto zgodovine, kritično. Človek mora namreč imeti od časa do časa dovolj moči, da neko preteklost razbije in razrahlja, da bi sploh mogel živeti - "vsaka preteklost je vredna, da jo obsodimo". To je vedno nevaren poskus, saj je treba najti mejo v zanikanju preteklega. In Nietzschejev rezultat:

"Vsaka izmed teh treh vrst zgodovinoписja, kolikor jih je, ima svojo upravičenost ravno le na Enih tleh in pod Enim podnebjem ... Če človek, ki hoče ustvariti nekaj velikega, sploh rabi preteklost, tedaj se je polasti s pomočjo monumentalnega zgodovinoписja; kdor hoče vztrajati v običajnem in tradicionalnem, goji preteklo kot antikvarični zgodovinar; in le tisti, ki mu sedanja stiska vklepa prsi in ki hoče za vsako ceno odvreči od sebe to breme, ima potrebo po kritični, se pravi po presojavači in obsojavači zgodovini. Iz nemiselnega presajanja rasti izvira mnogo zla: kritik brez stiske, antikvar brez pietete, poznavalec velikega brez zmožnosti za veliko so takšne stvaritve ..."⁷

Zgodovinoписje po Nietzscheju temelji v življenju, tj. v zgodovinskosti, zgodovinskost pa v časovnosti. Trojnost tipov zgodovinoписja je naivna deskripcija dejstva, da je zgodovinoписje utemeljeno v zgodovinskosti človekove tubiti.⁸

V načrtnem prizadevanju, da bi postala čim bolj aktualna, se zgodovina približuje novinarstvu oz. časnikarstvu. Historiografija postane "un journalisme rétrospectif"⁹. Ako zgodovinoписje s približevanjem novinarstvu oz. časnikarstvu pridobiva na aktualnosti, pa ostaja ločeno od zgodovinskosti, saj mu je dopuščen samo pogled nazaj, retrospekcija. Približevanje zgodovinoписja novinarstvu je posledica dejstva, da so pogledi na zgodovino vedno le odsev pričujoče zgodovine: potemtakem je tudi menjava in napredek pogledov na zgodovino posledica lastne zgodovinskosti zgodovinoписca. Zgodovinoписje postane oblika umikanja pred lastno zgodovino. Novinarstvo oz. časnikarstvo, danes bi rekli še komunikologija, teorija občil oz. javnih sredstev obveščanja in informatika, postajajo temeljne humanistične znanosti filozofske fakultete: "Historične duhovne znanosti postajajo časopisna znanost. Naravoslovne znanosti postajajo *strojna* znanost". Tak razvoj zgodovinoписja je utemeljen

7

F. Nietzsche, *Unzeitgemäße Betrachtungen II, Vom Nutzen und Nachteil der Historie für das Leben*, c. 2, Goldmann Taschenbücher, str. 87-88.

8

Prim. M Heidegger, *Sein und Zeit*, § 76, str. 396 sl.

9

Prim. F. Châtelet, *Historie de la phil.*, VII (1973), str. 230.

v samem razmerju zgodovinopisja do zgodovinskosti in časovnosti. Časnikarstvo ima sicer opraviti s sedanostjo, s sedanjim časom. Toda tudi zgodovina ima opraviti s časom: beseda "zgodovina" je v zvezi z besedo god, ki pomeni "krstni dan", dies lustricus ali tudi dies anniversarius; historično in dialektično tudi "tempus, čas", occasio, priložnost; zgoda, factum, dogodek. V starocerkvenoslovanščini god' pomeni "čas, pravi čas, dogodek"; od ie. korena *ghod- in *ghedh- "združiti, spojiti". Zvezo s časom ima tudi beseda novinarstvo. Beseda nov izvira iz ie. *new-o-s, od *nu- "sedaj", ki nastopa v grškem nyn, "sedaj", ter v latinskih besedah novus in nunc.¹⁰

Te prekratke opombe o etimologiji povedo, da torej novinarstvo označuje odnos do časa kot sedanjega trenutka. Novinarstvo, časnikarstvo in zgodovinopisje so različni modusi vsakdonevnega odnosa do časa.

Toda zgodovinska znanost ne pove, kaj je zgodovina kot zgodovinsko dogajanje, čeprav je zgodovina sama za historijo nekaj neobhodnega, neizogibnega (das Unumgängliche), kakor Heidegger to opisuje v razpravi *Znanost in osmislitev*. Zgodovina sama ostaja za historijo "neopažena", celo nepojavljiva (das Unscheinbare). Zgodovina lahko tematizira le zgodovinsko mišljenje, ki tematizira človekovo prebivanje v svetu, vendar so meje likov historika in zgodovinskega misleca pogosto zamegljene.

Z metodološkega vidika je teologija bolj razvita kakor ostale humanistične vede. Zato ima z epistemološkega vidika teološka fakulteta celo večjo pravico biti članica univerze kakor filozofska fakulteta.¹¹

19. stavek: Z utrditvijo narejevalskega bistva vseh znanosti se zabrisuje razlika med naravoslovnimi in duhovnimi znanostmi: "stroj" in "časopis" sta najbolj vidna manifestacija opredmetenja vsega bivajočega.

10

Prim. F. Bezljaj, *Etimološki slovar slovenskega jezika*, s. v. god. ter A. Gluhak, *Hrvatski etimološki Rječnik*, Zagreb 1993, š. v. godina i goditi.

11

Prim. o tem M. Heidegger, *Razmerje med teologijo kot pozitivno znanostjo in filozofijo*, prev. A. Toukli, *Phainomena* 1 (1992), št. 2/3, str. 98-102.

20. stavek: Univerze postajajo obrati, v katerih universitas ne more več zaživeti: Heidegger opušča humanistično idejo poslanstva univerze, ki nosi njegov rektorski govor l. 1933. Znotraj univerze filozofija izgublja svoje mesto v korist novinarstva, komunikologije, sociologije, informatike in drugih humanističnih ved.

21. stavek: Znanost ne dosega ranga vednosti mišljenja. Filozofsko mišljenje ni niti proti niti za znanost.

22. stavek: Napredek znanosti je orjaški, vendar zaradi obratovalnega značaja znanosti ti napredki postajajo nevpadljivi in neopazni. Takšno stanje znanstvenega obratovanja pomeni razpustitev bivajočega.

23. stavek: Izključna in strateška naravnost znanosti na družbeno korist ter izpolnjevanje človekovih potreb vodi do stanja popolnega dolgočasja.

24. stavek: V dobi gospodstva znanosti in tehnike je mišljenje pred nalogo, da pripravi prehod k drugemu začetku. Za začetek drugačne zgodovine biti ne zadošča filozofsko čudenje, ki je ravno pripeljalo do epohe postavlja. Vprašanje o biti ne izhaja od čudenja o bivajočem, temveč od drugačnega, včasih celo nasprotnega razpoloženja, imenovanega "Entsetzen", ki ne pomeni samo čustva groze, zgroženosti, temveč tudi strahoto in osvoboditev od strahote, odstavitve neke prevlade. *Entsetzung* je značilna Heideggrova dvopomenska beseda, ki pa zaradi tega še ni dvoumna. *Entsetzen* ima tudi vojaški pomen osvoboditve, npr. neko obkoljeno mesto osvoboditi obleganja. To konotacijo "odstavitve" je dobro opisal H.G. Gadamer: "Obleganje, ki nas drži obkoljene, je zmožnost izdelovanja in njena fascinacija. Od-stavitev tega obleganja naj bo hkrati "osvoboditev", ki razvzema potek našega tehničnega amoka: zgrozitev nad to zapuščenostjo biti"¹².

Tega stanja znanstva po Heideggru ni mogoče razrešiti z reorganizacijo univerze, saj je taka tendenca dogajanja v znanosti utemeljena v bistvu tehnike, ki ga Heidegger imenuje postavje (Ge-Stell)¹³. Nadaljnji premislek o znanosti, ki ga je Heidegger razvil v predavanju *Znanost in osmislitev*, izhaja od definicije znanosti kot "teorije dejanskega" (die Theorie des Wirklichen)¹⁴. Ob tej definiciji je posebej opazno dejstvo, da je bilo "teorija stvarnosti" Vebrovo ime za ontologijo. Danes vemo, da je teorija stvarnosti ravno znanost sama, tako da o filozofiji kot teoriji dejanskosti ali teoriji dejanskega lahko govorimo le na način žargona, ne pa originarno.

V samem prevodu Heideggrovih tez o znanosti kaže opozoriti na Heideggrovo kategorijo "Machenschaft". Kaj pomeni Heideggrova določitev, da je znanost "narejevalsko-napravljalno odpiranje in pripravlanje (machenschaftliche Aufmachung) ... pravilnosti znotraj ... ne vprašljivega okrožja neke resnice" (teza 2). Beseda "Machenschaft" - spletko ali intrigo, mahinacija, posel - izhaja od glagola machen - delati, storiti, narediti, napraviti, poče(nja)ti - ki gre nazaj na ie. koren *mag- gnosti; sorodnosti: gr. *máza*, "testo", lat. *massa*, slov. *mazati*. Sorodna slov. beseda je gmah - "mir, udobje" (Bezljaj). Heideggrova Machenschaft prevaja več grških besed za znanost, umetnost, proizvodnjo, in sicer: *téchne*, *mechané*, *poiésis*, *sophía*, torej: *téchne* kot "spretnost, umetnost, znanstvo, obrt, posel"; *mechané* kot "umetna naprava, priprava, orodje, stroj, sredstvo, pripomoček, spletko, zvijača, iznajdba, uredba"; *poiésis* kot "dejanje, delo, pripravlanje, proizvodnjo" ter *sophía* kot "spretnost, zvijača" ter še gr. *mêtis* kot "razum, pamet, naklep", ki je preko korena *mi- meriti v zvezi s slovenskimi besedami "mera, meriti".

Ta določila narejanja Heidegger povzema v § 61 *Prispevkov*: narejanje kot bistvo bivajočnosti je neopazno, ker se skriva izza

13 Prim. M. Heidegger, *die Technik und die Kehre*, Pfulingen 1962, ter M. Heidegger, *Izbrāne razprave*, Lj. 1967, str. 321 sl.

14 *Vorträge und Aufsätze* (1967), str. 38 in slov. prev. *Nova revija* 8 (1989), št. 83/84, str. 396 sl.

objektivnosti, izza doživljanja ter izza pravilnosti. Narejanje globlje dojema bivajočnost bivajočega kakor običajni heglowsko-marksistični pojem predmetnosti in opredmetenja, saj bivajoče nanaša tako na grško *téchne* kakor na krščansko-biblijsko razumevanje bivajočega kot ens creatum.¹⁵ Narejanje je način prisostvovanja biti, kolikor se odteguje. Prepuščenost bivajočega narejanju je ena od najvišjih oblik evropskega nihilizma (§ 72 *Prispevkov*).

Narejanje, kovanje, izdelovanje kot gospostvo izdelovanja ima neko temeljno dvoznačnost, ki spada k človekovemu bistvu. Ta ambivalentnost človekove eksistence je na klasičen način izrečena v besedah zboru tebanskih starcev v *Antigoni*:

sophón ti tò mechanón
téchnas hypèr elpíd' échon
totè mèn kakón, állot' ep' esthlòn hérpei. (v. 364-366)

"Nekakšna modrija v tem, da človek nad pričakovanjem razpolagajoč z izumiteljstvom znanosti, včasih sicer zapada v hudino, toda drugikrat se obrača na dobro".¹⁶

Posebej pomembno pa je upoštevati, da je Heideggrov premislek o znanosti nadaljevanje Nietzschejeve refleksije o znanosti. Heideggrova teza o metodi kot eksplikaciji strogosti v neki znanosti (stavek 9) je poglobitev Nietzschejevega uvida, da je v sodobni znanosti s prevlado objektivnosti in metode izgubljena "resnica":

"Ni zmaga znanosti to, kar odlikuje naše 19. stoletje, temveč zmaga znanstvene metode nad znanostjo" (*Volja do moči*, af. 466)¹⁷.

15

Prim. M. Heidegger, *Beiträge zur Philosophie (Vom Ereignis)*, Gesamtausgabe, Bd. 65, str. 132, nr. 67.

16

O prevodu teh verzov prim. M. Heidegger, *Dänerfahrungen* (1983), str. 36 ter dr. Tine Hribar, *Tiščična etika svetlošči*, Lj. 1991, str. 154 sl.

17

Feyerabendova ironična kritika racionalizma v *Against method* (1974) izpostavi le nekatere aspekte Nietzschejeve ocene naravočloveških znanosti.

V 1. ter 67. aforizmu *Volje do moči* Nietzsche odkriva "nihilistične poteze" oz. "nihilistične konsekvence" na naslednjih področjih: 1. umetnost (romantika, Wagner), 2. zgodovinoписje (premeščanje idealov v preteklost), 3. politika in politična filozofija, 4. gospodarstvo in politična ekonomija, 5. naravoslovje in 6. vrednostne sodbe krščanske morale. Nihilistične konsekvence sedanjega naravoslovja vidi Nietzsche najprej v tem, da znanstvena dejavnost poteka v območju med moralnimi sodbami ter "nesmiselnostjo". "Nihilizem" v znanosti je nadalje viden v tem, da sta zakonitost in vzročnost v njej zastopani le še kot "vmesno dejanje, preostanek" (af. 69). Znanost s svojo lastno dejavnostjo vodi v "anti-znanstvenost" (Anti-Wissenschaftlichkeit): "Iz njenega lastnega obratovanja na koncu sledi samorazkrajanje; nek zasuk proti sebi, proti-znanstvenost" (af. 1)¹⁸. Heideggrov poziv k premisleku o statusu znanosti je nadaljevanje tega Nietzschejeva uvida. Bistvena Heideggrova poglobitev Nietzschejeve pozicije je v tem, da je znanost dojeta kot epohalno dogajanje. S tem je nakazana možnost, da v imenu vednosti opustimo dogmatizacijo novoveškega pojma znanosti, katerega advokata sta fundamentalistično razsvetljenstvo, dogmatična diskurzna teorija ter druge oblike laične *philosophiae perennis*, ter s tem presežemo razglašeni evropocentrizem v doumevanju znanosti.

IZBRANA BIBLIOGRAFIJA

- Gadamer, Hans-Georg (1969) *Moč uma*, Problemi 1969, št. 78, str. 789-801.
- Gadamer, Hans-Georg (1983) *Über die Macht der Vernunft*, v: *Lob der Theorie, Reden und Aufsätze*, Frankfurt/M. Suhrkamp 1983, str. 51-66.

-
- Ritter, Joachim (1974) *Die Aufgabe der geisteswissenschaften in der modernen Gesellschaft*, v: *Subjektivität*, Sechs Aufsätze (Frankfurt/M.: Suhrkamp), 105-140.
  - Hribar, Tine (1991) *Teorija znanosti in organizacija raziskovanja*, Znanstvena knjižnica, Fakulteta za sociologijo, politične vede in Novinarstvo (Ljubljana), pp. 228.
  - Feyerabend, Paul (1989) *Napredek v umetnosti, filozofiji in znanosti*, Nova Revija 8 (1989), št. 85/86, str. 706-714.
  - Riedel, Manfred (1988) *Die Universalität der europäischen Wissenschaft als begriffs- und wissenschaftsgeschichtliches Problem*, v: *Für eine zweite Philosophie* (Frankfurt/M.: Suhrkamp), 30-55.
  - Heidegger, Martin: *Frühe Schriften*, HGA 1, Frankfurt/M. 1978: *Das Realitätsproblem in der modernen Philosophie* ter *Neuere Forschungen über Logik*.
  - Beufret, Jean: *Dialogue avec Heidegger III, Approche de Heidegger*, Philosophie et science, Paris, 1974, str. 28-51.
  - Heidegger, Martin: *Odsotnost svetih imen*, Nova revija 7 (1977), 1450-1451.
  - Heidegger, Martin: *Hölderlins Hymne ...*, HGA 39, Frankfurt/M 1989.
  - Heidegger, Martin: *Konec filozofije in naloga mišljenja*, Nova revija 101/102 (1990), 1266-1274.
  - Heidegger, Martin: *O vprašanju določitve stvari/zadeve mišljenja*, Nova revija 8 (1989), št. 85/86, 70-705.
  - Heidegger, Martin: *Die Bedrohung der Wissenschaft*, Arbeitskreis von Dozenten der naturwissenschaftlichen und medizinischen Fakultät (November 1973) (Auszüge), v: *Zur philos. Akt. Heideggers*, Bd. 1 (Ph. und politik), hg. Papenfuss/Pöggeler, Frankfurt/M. 1991, 5-27.
  - Heidegger, Martin: *Was heißt Denken*, 1954.

- Heidegger, Martin: *Was ist Metaphysik?*, v: *Wegmarken*, Frankfurt/M. 1967.

- Heidegger, Martin: *Izbrane razprave, Tehnika in preobrat*, prev. Ivan Urbančič (Ljubljana: CZ 1967).

*Predavanje v Fenomenološkem društvu 21. 4. 1994.